

Unirea Basarabiei cu România: lumini și umbre

Anatol Petrencu

La 1 decembrie 1998 s-au împlinit optzeci de ani de la desăvârșirea național-statală a românilor, de la constituirea României Mari, Basarabia fiind prima dintre provinciile românești, care s-a unit cu Patria-mamă. Subiectul Unirii Basarabiei cu România, cel al consecințelor Unirii pentru basarabeni, este unul dintre cele mai controversate în istoriografia românească și universală.

Primii autori ai temei sus-menționate au fost chiar martorii acelor evenimente. Este vorba de dr. Petre Cazacu, președintele Consiliului Directorilor generali, care în lucrarea "*Moldova dintre Prut și Nistru. 1912-1918*"¹ a descris detaliat desfășurarea evenimentelor din 1917-1918, iar în lucrarea "*Zece ani de la Unire. Moldova dintre Prut și Nistru. 1918-1928*"² a analizat evoluția Basarabiei, integrarea ei, în cadrul României întregite. Pe baza datelor exacte, autorul a demonstrat o creștere a natalității populației din provincie, datorită ameliorării situației economice și sanitare a locuitorilor; autorul a atras atenția asupra problemei agrare, arătând că în condițiile României întregite țărănul basarabean a luat pământul prin lege, cu rînduială; răscumpărînd pământul, țărănul devenea stăpîn pe veci pe bucata pe care o avea; el a beneficiat de credite cu o dobîndă mică și de lungă durată, de semințe selecționate de bună calitate etc.

Panteleimon Halippa a scris despre Unire următoarele: "Actul unirii a fost capătul unui drum lung, greu și bătătorit de cei mai mari patrioți ai Basarabiei, actul unirii a fost flacăra românismului purtată din generație în generație, începînd cu familia lui Alexandru Hașdeu, Constantin Stamati, frații Vasile, Mihai și Alexandru Stroiescu... Prin actul Unirii s-au realizat idealurile noastre din moși strămoși. Actul Unirii a deschis larg ferestrele, prin care cu abundență a pătruns lumina și cultura, la care s-a adăpat în mod obligatoriu poporul românesc dintre Prut și Nistru... Unirea provinciei noastre cu Patria Veche, România a fost un act de o importanță deosebită, fiindcă efectele binefăcătoare ale unirii

se manifestă și astăzi. În provincia noastră se vorbește o limbă frumoasă românească ca și la București”³.

Argumentînd marea însemnătate a Unirii Basarabiei cu România, cea a efectelor benefice ale acesteia asupra românilor basarabeni, autorii români din perioada interbelică nu s-au sfiit să critice vehement aspectele negative ale actului istoric, opiniile lor devenind un bun public. În cartea lui P.Cazacu “*Zece ani de la Unire...*” au fost arătate o serie de greutăți cu care s-a confruntat populația basarabească în perioada de zece ani de la Unire. Și mai clar și-a expus opiniile în acest sens Onisifor Ghibu, care era adînc convins că Unirea Basarabiei cu România a fost prăpită. “Cu totul altfel ar fi evoluat lucrurile în Basarabia, menționa O.Ghibu, dacă Unirea nu ar fi fost forțată, și dacă ea s-ar fi făcut de la sine, în toamna anului 1918, deodată cu cea a Ardealului și a Bucovinei, într-o atmosferă de românism integral biruitor. Avînd scutul armatei române, Basarabia, îndrumată prin cultura națională și prin ideia unirii tuturor românilor, ajutată de oameni pătrunși de simțămîntul sfînt al dragostei de neam, în timpul celor opt luni (martie-noiembrie 1918) <de> dezvoltare favorabilă, ca cea de pînă aici, s-ar fi înzdrăvenit așa de bine, încît n-ar mai fi putut cădea jertfă nici ambițiilor unora, nici otrăvurilor altora”⁴. Nu împărtășim punctul de vedere al lui O.Ghibu, am citat, însă, pentru a demonstra că știința istorică românească dispune de diverse opinii față de unul și același fenomen. Aflarea Basarabiei în componența României întregite a fost studiată mai ales de politicienii timpului.

Am argumenta aici prin scrierile lui C.Stere, care, în aprilie 1930, accentua că “nu se poate imagina un faliment mai lamentabil decît regimul de “mîină forte”, inaugurat în Basarabia după Unire. Guvernarea românească s-a dovedit mai oarbă și mai incapabilă decît chiar stăpînirea țaristă”⁵. Aceste și alte asemănătoare aprecieri ale lui C.Stere sînt oarecum stînjenoare, dar în cazul autorului rîndurilor citate mai sus trebuie să dăm dovadă de o atenție sporită, avînd în vedere situația lui politică din epocă, precum și scopurile urmărite. C.Stere sublinia: “Sînt silit să iau apărarea acestor elemente. Nu sînt ele mai rele decît mojicia personalului administrativ din țară. Cred chiar că sînt, îndeobște superioare acestuia, prin spiritul lor de inițiativă și prin energia dovedită chiar prin faptul că au primit acest “serviciu comandat” în niște regiuni oropsite”⁶. Deci, C.Stere vedea lucrurile prin prisma unui om politic, folosea realitățile din Basarabia în lupta ideologică și politică ce o întreținea cu adversarii săi.

Documentele din arhive demonstrează, că nu toți basarabienii au fost toleranți în raporturile lor cu administrația românească; au fost cazuri de revolte deschise, de maltratare a administratorilor etc., astfel, realitățile basarabene trebuiesc studiate în întreaga lor complexitate.

Deci, în operele istorice din perioada interbelică, cititorul de azi va găsi o gamă întregă de opinii, privitoare atât la actul Unirii Basarabiei cu România, cât și la consecințele reîntregirii naționale a românilor.

Istoricii români contemporani au apreciat just și multilateral actul Unirii. Vom cita din "*Istoria Românilor. Compendiu*"; Marea Unire "a ridicat pe o treaptă superioară comunitatea de viață materială și spirituală statornicită de-a lungul veacurilor între toate teritoriile românești, a realizat cadrul național și statal pentru dezvoltarea mai rapidă a societății românești. Reformele din 1918-1923 au schimbat vechile structuri economice, politice și sociale. (...) România întregită a însemnat nu numai provincii reunificate, ci și un stat mai democratic. Nu toate problemele și-au găsit o rezolvare deplină, nu s-au înlăturat anumite abuzuri, n-au putut fi evitate contradicții și chiar conflicte sociale. În ansamblu, însă, (...) s-au înregistrat progrese însemnate în multiple direcții, pe diferite planuri. Statul român a urmărit să realizeze și a realizat, pe baza pricipiilor adoptate în 1918, importante reforme democratice, cu consecințe asupra tuturor provinciilor românești, asupra tuturor locuitorilor, indiferent de naționalitate"⁷.

Istoriografia sovietică, veritabilă creatoare de mituri istorice⁸, n-a recunoscut aspectul legal al Unirii, considerînd că Basarabia ar fi fost cotropită. "În ianuarie 1918 trupele (României burgezo-moșierești) au ocupat mai întâi o parte, apoi întreaga Basarabie. La ocuparea Moldovei Sovietice România regală a fost ajutată de Antantă, de corpul generalilor Frontului român, de "Sfatul țării" și de Rada Ucraineană. Ocupanții au lichidat în Basarabia toate cuceririle Marelui Octombrie, au instaurat un nou regim de asuprire socială și națională a popoarelor, mai crunt decît cel din timpul țarismului"⁹. Istoriografia comunistă din perioada de tranziție nu diferă mult de cea comunistă. Autorii monografiei colective, recent apărute la Chișinău ("*Istoria Republicii Moldova*"), consideră cum că Sfatul țării, la votarea Unirii, a încălcat normele democratice ale votului secret, a introdus votul nominal, cum că "unirea a fost realizată nu la Chișinău, ci la București", adică sub presiunea autorităților românești etc., etc.¹⁰.

Avem, deci toate motivele să considerăm, că problema Unirii Basarabiei cu țara, integrării provinciei în toate domeniile, cu toate aspectele pozitive dar și cele negative, este expusă în istoriografia românească. Ne referim la știința istorică românească în ansamblu, nu la o lucrare aparte. Atît în țară, cît și în R.Moldova¹¹, au ieșit de sub tipar lucrări noi, ce elucidează aspecte mai puțin cunoscute din acei ani cruciali pentru Neamul românesc. Recunoaștem, că unele aspecte au rămas neelucidate deplin. De pildă, este vorba de însemnătatea Unirii pentru diverse categorii sociale - țărani, intelectuali etc., nu avem încă un studiu privind ocrotirea sănătății în anii interbelici în Basarabia ș.a.

Totuși, recent istoricii au fost învinuiți de aproape toate păcatele omenești. Răspunzînd unei întrebări, un istoric chișinăuean spune: "Cînd varbesc despre tendința hipercriticistă, am în vedere istoriografia sovietică și în general antiromânească. În cazul celei de-a doua tendințe, sînt vizati acei istorici care – din comoditate, bineînțeles, - văd numai fața frumoasă a fenomenului Unirii, îl idealizează cît pot de tare, fără să le pese cîtuși de puțin dacă spun adevărul sau nu. În legătură cu aceasta, m-aș referi mai ales la mentalitatea istoricilor noștri de la Chișinău. Unii din ei, mai puțini, este adevărat, continuî "slăvita" tradiție sovietică. Ceilalți (nu toti, dar mulți) și-au însușit un comportament, care dă de bănuț, Ei s-au preschimbat subit în patrioți români (după ce mulți ani în șir au servit cu osîrdie și cu o fidelitate agresivă regimul sovietic comunist) și au ajuns să promoveze, conștient sau inconștient, un românism deșuchiat, strident, primitiv și, deci, pînă la urmă foarte dăunător adevăratei cauze naționale, care a fost și a rămas crezul dintotdeauna al românilor nevopsiți.

La aceștia se mai adaugă un număr crescînd de diletanți, mîzgîlitori de istorie, care sînt o mare pacoste pentru cultura noastră istorică. De altfel, istoricii – "patrioți" și diletanții fac o operă comună: au aceeași viziune, același stil, aceeași mentalitate, se conduc de aceeași principii, contribuind cu forțe comune la alterarea treptată a concepției de știință istorică. Din această cauză multe dintre simpozioanele științifice au devenit spectacole, în cadrul cărora vorbitorii se întrec în manifestări patriotarde"¹².

Pe fondul acestor învinuiri grave, dar lipsite de orice temeii, unii autori chișinăueni, dîndu-și aere de cercetători "serioși", "profunzi", "nepărtinitori" etc., încearcă să "demonstreze" cum că, în 1917-1918, românii basarabeni n-ar fi fost pregătiți pentru Unirea cu România, cum că Republica Democratică Moldovenească, care a existat între 24 ianuarie

și 27 martie 1918, era văzută, “de mai toți liderii ei politici și de majoritatea absolută a populației sale, precum și de mulți factori politici din afară, ca un stat de sine stătător”¹³. Afirmările făcute denaturează cu bună știință realitățile istorice ale anului 1918. Astfel, ziarul “Cuvîntul moldovenesc” se adresa cititorilor: “Frați moldoveni! În ziua de 24 ianuarie, cînd se pomenește unirea țărilor surori – Moldova și Muntenia, să ne gîndim și noi la unire, la unirea cea mai firească pentru noi: unirea Basarabiei cu România”¹⁴.

Așadar, locul vechilor mistificări este ocupat de unele mistificări noi, redactate la comanda noilor autorități politice. În acest context este necesară organizarea la Chișinău a unui simpozion similar celui de la Iași ce ar pune în dezbatere problemele tratării istoriei în condițiile existente celor două state românești.

¹ P.Cazacu, *Moldova dintre Prut și Nistru. 1912-1918- Iași, f.a.*

² P.Cazacu, *Zece ani de la Unire. Moldova dintre Prut și Nistru*, București, 1928, p. 105.

³ P. Halippa, A. Moraru, *Testament pentru urași*. Chișinău, 1991, p. 195.

⁴ O.Ghibu, *De la Basarabia rusească la Basarabia românească /Basarabia română*. Antologie. Ediție îngrijită, note și comentarii de Florin Rotaru, București, 1996, p. 295.

⁵ C. Stere, *Singur împotriva tuturor*, Chișinău, 1997, p.180.

⁶ *Ibidem*, p. 187.

⁷ *Istoria Românilor*. Compendiu. Coordonatori I.Agrigoroaiei, Ion Todirașcu, Iași, 1996, p.273.

⁸ Unul dintre miturile istoriografiei bolșevice, propagat deosebit de asiduu, a fost cel referitor la victoria revoluției proletare în Basarabia, autorii sovietici neputînd să demonstreze metoda acestei imaginare revoluții (“calea pașnică” sau “militară”).

⁹ *Istoria R.S.S.Moldovenești*, Chișinău, 1977, p. 52-53.

¹⁰ *Istoria Republicii Moldovi s drevneișih vrēmion do nașih dnei*, Chișinău., 1998, s.178-179.

¹¹ A.Moraru, I.Negrei, *Anul 1918 – ora astrală a neamului românesc*, Chișinău, 1998; Gh.E.Cojocaru, *Sfatul Țării. Utinerar*, Chișinău, 1998; M.Adauge, E.Danu, V.Popovschi, *Mișcarea națională din Basarabia, Cronica evenimentelor din anii 1917-1918*, Chișinău, 1998.

¹² *Literatura și arta* (Chișinău), 1998, 26 noiembrie.

¹³ I.Țurcanu, *Unirea Basarabiei cu Romania. Preludii, premise, realizări*, Chișinău, 1998, p. 161.

¹⁴ Gh.E.Cojocaru. *op.cit.*, p.77.